

TOPLUMSAL DAVRANIŞ KURALLARI VE HUKUK

Dr.Öğr. Üyesi Barış TEKSOY
Hukukun Temel Kavramları Dersi

İNSAN VE TOPLUM İLİŞKİSİ

“İnsan, küçük veya büyük olsun, kaçınılmaz olarak bir toplum içerisinde yaşamaktadır.”

İnsan ezelden beri toplumsal mıdır?

Toplumsal olma zorunluluğu nereden kaynaklanmaktadır?

Her insan, tek başına, başkalarına ihtiyaç duymadan bütün ihtiyaçlarını giderebilseydi, toplum ve toplumsal ilişkiler oluşur muydu?

İNSAN VE TOPLUM İLİŞKİSİ

- İhtiyaçların en temeli varlığını devam ettirmediir.
 - 1-tehlikelerden korunma
 - 2-beslenme (üretme/tüketme)ihitiyaçlarının giderilmesi için, insanoğlu;
dayanışma, yardımlaşma ve işbölümü
içerisinde yaşamıştır.
- Bu unsurlar toplumsal yaşamın temelini oluşturur ve varlığının devamını sağlar.
- Toplumsal yaşamın varlığı, **böylelikle bir düzeni, bir örgütlenmeyi yani kuralları beraberinde getirir.**

İNSAN VE TOPLUM İLİŞKİSİ

- Toplumsal yaşam çok çeşitli çatışma ve uyuşmazlıkları içinde barındırır.
- Kişisel ihtiyaçlar, istekler ve çıkarlar birbiriyle çatışırlar.
- Kişilerin özgürlükleri birbiriyle çatışırlar.
- Bireysel özgürlükler, toplum ve/veya başkalarının menfaati için yerine getirilmesi gereken sorumluluklarla da çatışırlar.

İNSAN VE TOPLUM İLİŞKİSİ

- Toplum yaşamı, hakları ve özgürlükleri sınırlandırıcı bir yaşamdır. Fakat, insanın haklarını ve özgürlüklerini fiilen kullanabilmesi, kendini geliştirerek yaşamını ve varlığını devam ettirebilmesi de ancak toplumsal yaşam ile mümkündür.
- Toplumsal yaşamın ortaya çıkardığı bir başka temel mesele, bölüşüm meselesidir. Toplumda birlikte üretilen varlığın, nasıl bölüşüleceği sorunu da toplumsal yaşamın bir sonucu olarak karşımıza çıkar.

İNSAN VE TOPLUM İLİŞKİSİ

- Öyleyse, toplumsal yaşam:
 - Bir yandan, **toplumsal yaşamın örgütlenmesi**
 - Diğer yandan, **toplumsal yaşamın sonuçlarının düzenlenmesi** açısından, görüş ve davranış çatışmalarını ve uyuşmazlıklarını yaratır.
- Bu çatışma ve uyuşmazlıkların giderilmesi, böylelikle toplumsal düzenin oluşturulması için, kuralların oluşturulması ve bunların uygulanması zorunludur.
- Toplumsal yaşamın gerekliliği olan bu kurallara, **toplumsal davranış kuralları** denir.

TOPLUMSAL DAVRANIŞ KURALLARI

- Toplumsal davranış kurallarının varlığı için, yalnızca bir toplumun varlığı yeterlidir. Toplumun ne kadar gelişmiş olduğunun ya da toplumsal düzenin ne kadar adil ya da başarılı olduğunun, bu anlamda bir önemi yoktur.
- Toplumsal davranış kuralları, toplumsal ilişki ya da kurumun, içeriği ve niteliğine göre; çok farklı konu ve sorunları düzenleyebilirler.

TOPLUMSAL DAVRANIŞ KURALLARI

- Pozitif bilimlerin konusu olan doğa yasaları ile farklılıkları vardır.
 - 1- kendiliğinden olma/insan iradesinin ürünü olma
 - 2- değişmezlik/değiştirilebilirlik

- Bir temel farklılık daha var:

Doğa yasaları olanı gösterir. Toplumsal davranış kuralları olması gerekeni gösterir.

Birincisi bir değer yargısı içermez, ikincisi bilakis bir değer yargısının sonucudur. Bir ideal hedeflenmektedir.

AHLÂK KURALLARI

- Arzu edilenin, idealin gerçekleşmesi için uyulması gereken **manevî değerleri** gösterir. Doğru olan nedir? Yanlış olan nedir? İyi olan nedir? Kötü olan nedir? İnsanlar arası ilişkilerde, ne yapmalı, nasıl yapmalı?
- Ahlâka uygunluğu saptamak her zaman kolay olmaz. (1) Sistematik ve derlenmiş olarak bir yerde bulunmazlar. (2) Zamana ve yere göre hatta koşullara göre değişebilirler.
- Toplumun bütün için geçerli olan olduğu gibi, belirli bir grup, zümre, meslek, sektör için geçerli olanları da vardır.

DİN KURALLARI, GÖRGÜ KURALLARI

- Din kurallarının iki farklı boyutu:

(1) Doğrudan tanrı ile insan arasındaki ilişkiye dair kurallar

(2) Dünyevî toplumsal yaşama dair kurallar

- Görgü kuralları (nezaket kuralları):

Gündelik yaşamda, insanların birbirleriyle ilişki içerisindeyken uyması gereken kurallar. İnsanlar arası ilişkileri kolaylaştırıcı ve yumuşatıcıdır.

HUKUK KURALI VE DİĞER TOPLUMSAL DAVRANIŞ KURALLARI

- Hukuk kuralı da özü itibariyle bir toplumsal davranış kuralıdır. Fakat diğerleri ile arasındaki en genel geçer ve pratik fark, yaptırım farkıdır.
- Diğer 3 tür kuralda da resmî olmayan bir tepki, bir yaptırım ile karşılaşırız:
 - Ahlâk kurallarına aykırılığın yaptırımı: dışlanma, düşkün, ahlâksız olarak addedilme
 - Din kurallarına aykırılığın yaptırımı: inanca göre değişmekle birlikte tanrı tarafından cezalandırılma ya da cemaat dışına çıkarılma
 - Görgü kurallarına aykırılığın yaptırımı: görgüsüz, saygısız, terbiyesiz, sevimsiz olarak görülme, dışlanma, işini yaptırımama belki kavga etme

HUKUK KURALI VE DİĞER TOPLUMSAL DAVRANIŞ KURALLARI

- Fakat hukuk kuralına aykırılığın yaptırımı:

Toplum içinde egemen örgütlü zorlayıcı güç olan,
Devlet tarafından yaptırıma maruz kalmadır.

Yaptırımın niteliği, uygulayıcısı ve şiddeti anlamındaki bu farklılık, hukuk kuralını diğer toplumsal davranış kurallarından ayırır.

HUKUK KURALI VE DİĞER TOPLUMSAL DAVRANIŞ KURALLARI

○ Hukuk kuralları ile diğer toplumsal davranış kuralları arasındaki ilişki, bir araya gelme hali, farklı biçimlerde karşımıza çıkabilir:

1) Birinin düzenlediğini diğeri düzenlememiş olabilir. Örnekler:

- Görgü kuralı: Otobüste yüksek sesle konuşmak
- Ahlâk kuralı: Anne ve babaya karşı sevgi beslememek
- Din kuralı: Verilecek zekatın hesaplanması
- Hukuk kuralı: Belediye başkanının yetkileri

HUKUK KURALI VE DİĞER TOPLUMSAL DAVRANIŞ KURALLARI

2) Aynı konuda bir arada var olabilirler. Örnekler:

Cinsel taciz, borcun yerine getirilmemesi, evlilik yaşamı, kumar borcu, zamanaşımı

Uyum da olabilir, çatışma da olabilir. Farklı emirler ve farklı sonuçlar içerebilirler.

Her biri kendi içerisinde geçerlidir. Aralarından hangisine uyulacağı kişinin koşulları, yetenekleri ve tercihlerine bağlıdır.

HUKUK KURALI VE DİĞER TOPLUMSAL DAVRANIŞ KURALLARI

3) Diğer toplumsal davranış kuralları, hukuk kuralına dönüşmüş olabilir.

Komşuluk hukuku, işyeri giyim kuralları, askerde selamlaşma (Görgü kuralı kaynaklı)

Sporda şike ve teşvik, doping kullanımı (Ahlâk kuralı kaynaklı)

Şeriat'a ya da Tevrat'a dayalı kurallar (Din kuralı kaynaklı)

HUKUK KURALI VE DİĞER TOPLUMSAL DAVRANIŞ KURALLARI

4) Hukuk kuralı, diğer davranış kurallarına göndermede bulunabilir.

Medenî Kanun m.2: Dürüstlük İlkesi

Dinî veya mezhepsel evlenme kurallarına atıf

Konusu ahlâka aykırı sözleşmelerin geçersizliği